

Tot later maar weer

Wij zitten op een rustig moment in de gemeentenzaal van de Abdijkerk. Sinds 1 maart 2025 zijn ds. Herma Kamphuis en ds. Meindert Burema niet meer verbonden aan de gemeente in Loosduinen. Dit is een formeel moment, maar ze blijven Loosduinen wel in hun hart sluiten.

Na hun afscheid in januari 2011 van de gemeente rondom de Ontmoetingskerk vertrokken Herma en Meindert naar Alphen aan den Rijn. Het was tijd om weer eens de bakens te verzetten.

Een belangrijk leermoment

Binnen twee maanden kregen zij daar een zware klus. Op 9 april 2011 was er het schietdrama in het winkelcentrum De Ridderhof. Zij zorgden voor de pastorale opvang en dit kostte veel tijd. Mensen konden hun verhaal kwijt en emoties delen met elkaar. Herma en Meindert maakten tijd vrij om met vele betrokkenen in gesprek te gaan. Dit is toch wel – zo zegt Meindert – bijzonder indrukwekkend geweest en voor hen beiden werd het zeker een belangrijk leermoment!

Warm bad

In 2021 verhuisden zij naar Leidschendam. Meindert was met emeritaat gegaan en Herma werkte na haar vervroegd emeritaat nog parttime bij de GGZ-instelling Rivierduinen. Ze wilden wel graag in de buurt van Den Haag gaan wonen. Meindert merkt op: 'Ineens zag ik de advertentie voor de functie van kerkelijk werker in de Abdijkerk. Misschien wel wat vreemd voor een emeritus-predikant om te solliciteren, maar het bloed kruipt waar het niet gaan kan.' In Loosduinen werd hij met open armen ontvangen. Hij zou voor 18 uur per week enkel pastoraal werk en de begeleiding van uitvaarten op zich nemen. Vergaderen en dergelijke hoefde niet meer van hem. Meindert is iemand die het pastorale contact zoekt en graag met mensen in gesprek gaat over niet-alledaagse zaken. Het was een warm bad en hij kon gelijk aan de slag. Inwerken hoefde niet meer. Het contract met Meindert was aanvankelijk voor twaalf maanden, maar werd tot drie keer toe verlengd. Door het vertrek van Michiel Aten (2022) en Wietske Verkuyl (2023) bleef hij dus in Loosduinen actief. Er was een goede samenwerking met de andere pastores in Zuidwest.

Niet achter de geraniums

De afstand tussen Leidschendam en Loosduinen (15 km) overbrugde hij bij voorkeur met de fiets of de tram. Hun flat in Leidschendam was een prima uitvalsbasis – openbaar vervoer voor de deur en een mooi winkelcentrum in de buurt. Herma ging per 1 februari 2024 met pensioen bij de GGZ en zo konden zij verder de werkzaamheden afbouwen en van het pensioen gaan genieten. Achter de geraniums zitten was er zeker niet bij. Wel tijd voor hobby's, wandelen en met de kleinkinderen op pad om maar iets te noemen. Herma en Meindert willen vanuit Leidschendam van alles en nog wat gaan doen. Vrije tijd immers genoeg en er zijn nog vele boeken die eindelijk gelezen kunnen worden.

Vier intensieve maanden

Dan gaat de telefoon op 13 oktober 2024. Het bericht bereikt hen dat Martin van Wijngaarden is overleden. Beiden gaan direct naar Loosduinen en ontmoeten in de Abdijkerk gemeenteleden, die onthutst en ontdaan bij elkaar zijn gekomen. Vragen zijn er genoeg. Tijdens de bijeenkomst van de gemeenteleden bieden zij een luisterend oor. Als geen ander weten ze dat antwoorden op vragen bijna niet zijn te geven. Een gemeente in rouw vraagt om tijd, geduld, aandacht en ruimte voor emoties. Na de uitvaart van Martin gaan ze in overleg

met het moderamen van de kerkenraad. Zij bieden aan om samen nog een aantal maanden in Loosduinen te blijven werken om in het bijzonder het pastoraat te continueren en gemeenteleden te begeleiden in hun rouwproces. Er komen gespreksgroepen waar mensen hun verhaal kwijt kunnen. Delen van ervaringen en emoties bleek ruimte te scheppen. Zij beseffen, dat het een lang proces zal zijn. En er moest veel meer worden gedaan. Die vier maanden zijn voorbijgevlogen en zijn zeer intensief geweest. Zo hadden Herma en Meindert zich de laatste maanden in Loosduinen niet voorgesteld, maar zij laten onze wijkgemeente niet in de steek. Een rouwperiode vraagt veel aandacht!

Afscheid

Op 9 maart 2025 is het toch zover. Er wordt afscheid genomen van onze gemeente in Loosduinen, maar zo zeggen ze: 'Je weet maar nooit en wij hebben ook nog de nodige preekbeurten op de rol staan.' En: 'Eens dominee blijft dominee', zeggen beiden met een glimlach; ze willen nog veel doen... Herma en Meindert hebben eerder afscheid genomen. Tijdens een bijeenkomst merkte een van de aanwezigen op: 'Heintje Davids nam ook verschillende keren afscheid.' Het predikantenechtpaar draagt de fakkel over aan Jan Tom Schneider, die nu als ambulant predikant voor 28 uur per week in de Abdijkerk werkzaam is. Hij zal de komende maanden de weg voorbereiden voor een nieuwe wijkpredikant. Met enthousiasme pakt hij zijn taken op, gaat op bezoek bij gemeenteleden en doet nog veel meer. Herma en Meindert zullen zeker nog wel in Loosduinen komen, al was het maar om zo af en toe in een dienst voor te gaan. Zij hebben in deze hectische periode Loosduinen weer van een andere kant leren kennen. Bij het officiële afscheid zijn er vele lovende woorden tot hen gesproken. Herma en Meindert: hartelijk bedankt voor het vele werk dat jullie ook in deze laatste vier maanden hebben verzet! En het ga jullie verder goed, gedragen door Gods Zegen. 'Tot later maar weer...'

Naschrift

Ds. Jan Tom Schneider sprak de beide dominees toe bij hun afscheid op zondag 9 maart. Hij legde de nadruk op de samenwerking met Herma en Meindert. Met z'n drieën hadden ze in de maanden november 2024 tot maart 2025 de pastorale zorg voor de gemeente. In goed overleg – en een grap op zijn tijd – werden de lopende zaken besproken. Jan Tom greep de kans om hen te danken voor de inzet en de collegialiteit. Het was een proces van ontdekken en de gemeente leren kennen en eigen maken. Dit is kenmerkend voor elke dominee, die in de gemeente het woord voert.

Het is zinvol in het driesprek juist te praten over alle wel en wee. Je bent voorganger in woord en daad.

Johan Bovenlander, voorzitter van de wijkkerkenraad, bedankte het echtpaar ook voor de bewezen diensten in moeilijke tijden. Meindert en Herma zijn direct bereid geweest om de kerkgemeenschap van Loosduinen te begeleiden. Wij zijn – zo sprak hij – na 2011 beide dominees 'kwijt' geweest. Beter iets moois te moeten verliezen dan nooit te hebben gehad. Meindert kwam als kerkelijk werker weer terug naar Loosduinen. Beiden gingen in oktober 2024 het rouwproces in de gemeente begeleiden.

Namens de gemeente gaf Thea Wignand het echtpaar een mooie bos bloemen en een cheque. Thea sprak nog over het Albert Heijn-pastoraat, dat wil zeggen ook in de supermarkt een praatje maken. Meindert had altijd en overal de ogen en oren open; pastoraat in optima forma. Ook Herma sprong bij en – denk ik dan – twee weten meer dan een.

Christiaan Scheen

Het verhaal van het Lam Gods

Onlangs had het actualiteitenprogramma Nieuwsuur een item over ‘Het Lam Gods’ van Jan van Eyck. Wat ‘De Nachtwacht’ voor Nederland is, is ‘Het Lam Gods’ voor België, zei de presentator. Er waren mogelijk nieuwe aanwijzingen over het mysterie dat al jaren rondom een van de panelen van het veelluik zweeft.

Begin vorige eeuw werden twee luiken van het kunstwerk gestolen. Eén van de twee, ‘De rechtvaardige rechters’ is nooit teruggevonden. In de Sint-Baafskathedraal in Gent, waar het kunstwerk in een kapel achter veiligheidsglas te bewonderen is, is een kopie van dit luik toegevoegd. De rest van het werk is de afgelopen jaren zeer grondig gerenoveerd.

Veel meegemaakt

Het werk heeft in de loop der eeuwen heel veel meegemaakt. Het middenpaneel was in de Napoleontische tijd in Parijs terechtgekomen en al in de negentiende eeuw thuisgekomen in Gent. De zijpanelen waren ooit verkocht en in een Berlijns museum terechtgekomen. In 1920 kwamen alle panelen voor het eerst weer samen. De stad Gent heeft in 2020 uitvoerig stilgestaan bij de hereniging van de panelen. Onder meer met een uitvoerige

tentoonstelling over ‘Het Lam Gods’ en de bijzondere plaats die Jan van Eyck inneemt in de schilderkunst. (Helaas gooide corona roet in het eten en werd de tentoonstelling half maart gesloten. Ik had het geluk dat ik er al in februari naartoe was gegaan.) Jan van Eyck schilderde dit meesterwerk in de eerste helft van de vijftiende eeuw in opdracht van een voorname burger van de stad, Joos Vijd. Al in zijn eigen eeuw werd het kunstwerk beschreven als een gedicht zonder woorden. De poëtische schoonheid ervan is bedoeld als eer aan God, waarin alles een duidelijke plaats en betekenis heeft.

Ter ere van God

Het is opmerkelijk hoe natuurgetrouw Van Eyck alles weergeeft. Van de pukkels op het gezicht van Joos Vijd tot de minuscule vogels in de lucht en de bloemen in het gras. Alles ter ere van God. Van Eyck was een meester in observatie. Anders dan in onze tijd werd het zien van de werkelijkheid begrepen als verbonden met het aanschouwen van de bovennatuurlijke werkelijkheid. Spiritueel zien. Licht komt van God, was de overtuiging. Dat goddelijk licht weerkaatst in de natuur en bereikt zo het menselijk oog. Werkelijk zien is pas mogelijk in het hiernamaals. ‘Hier beneden’ is het licht een soort middelaar tussen God en mensen. Het is dan ook vanuit religieuze eerbied dat Van Eyck de natuur zo getrouw mogelijk afbeeldt.

Natuurgetrouw

Centraal op het middenpaneel staat het Lam Gods, fier staand op een altaar. Na de recente restauratie is gebleken dat Jan van Eyck dit Lam bijna menselijke trekken heeft gegeven: ogen en oren zitten op een plek die je bij een mensengezicht zou verwachten. Dus juist niet natuurgetrouw. Daardoor kijkt dit Lam je indringend aan, alsof het contact wil maken met de toeschouwer. Op het altaar staat in Latijnse letters: ‘Zie het Lam Gods, dat wegneemt de zonden van de wereld.’ Die tekst, ontleend aan Johannes 1: 29, klinkt al eeuwen tijdens de eucharistie: het Agnus Dei. Ook in veel protestantse kerken wordt het Agnus Dei – meestal in het Nederlands – tijdens avondmaalsdiensten gezongen. Hoewel het Lam van Jan van Eyck triomfantelijk rechtop staat, is het ook gewond en stroomt er bloed uit zijn wond in een miskelk. Een verwijzing naar de gedachte dat het bloed van Christus in de miswijn present is. Voor katholieken is dit nog altijd een belangrijk element van de eucharistie. Protestanten zien de avondmaalswijn als symbolische verwijzing naar het bloed van Christus.

Tegelijkertijd verwijst dit Lam naar het paaslam uit Exodus 12, over de bevrijding uit de slavernij in Egypte. Het verhaal dat onlosmakelijk verbonden is met de pesachviering en altijd een plaats krijgt in de viering van Witte Donderdag.

Om het Lam heen zijn engelen afgebeeld. De achterste engelen dragen de instrumenten van Jezus' lijdensweg. Het kruis, de lans, de doornenkroon... Daaromheen zien we groepen vertegenwoordigers van de mensheid. Profeten uit het Oude Testament, apostelen uit het Nieuwe Testament, heiligen, martelaren, gelovigen en een grote groep heilige vrouwen. En op de zijpanelen gaat het verhaal nog verder. Ook rechters, ridders, kluizenaars en pelgrims scharen zich rondom het Lam. Het is bijna of heel de wereld meedoet.

Hoe natuurgetrouw en minutieus alles ook is afgebeeld, wat we hier zien is vooral een meditatie in kleur. Een meditatie over verlossing van lijden, over verschillende vormen van aanbidding.

ds. Sara Dondorp

Met Kapelgesprekken de diepte in

Er is meer in ons. Het was de titel van een van de boeken die de deelnemers aan de Kapelgesprekken met elkaar bespraken. Maar het zou ook het vaste motto kunnen zijn van deze al langer bestaande gespreksgroep waaruit de Kapelgesprekken is voortgekomen. Met gemiddeld tien deelnemers uit alle drie de wijken van Den Haag-Zuidwest is de groep steeds op zoek naar verdieping en verheldering.

Wim van der Weij en Huibert Oppedijk van Veen waren er vanaf het begin bij. ‘We lezen en bespreken boeken over theologie en religie, waarbij we zowel terugblikken als vooruitkijken’, zegt Huibert samenvattend. Bij dat terugblikken gaat het vooral over de ontwikkeling die de deelnemers hebben doorgemaakt in hun geloofsleven; en bij het vooruitkijken over de toekomst van kerk en geloof.

Wim, gepensioneerd geschiedenisleraar, is al bijna een kwart eeuw betrokken bij de vormings- en toerustingsactiviteiten, eerst alleen in de Bosbeskapel, later in heel Zuidwest: ‘Het was dominee Jan Eikelboom die destijds het initiatief nam om het vormingswerk in de gemeente wat systematischer aan te pakken. Was het voordien vooral de predikant die het aanbod in de gemeente bepaalde, vanaf 2002 kwam de voorbereiding van het leerhuiswerk in handen van een breed samengestelde commissie.’

Wim heeft de programmaboekjes die aan het begin van het seizoen verschijnen, bewaard: ‘Aan de inhoud kun je aflezen hoe het denken over geloof en kerk is veranderd.’ Na de fusie waaruit in 2013 de wijk Zuidwest ontstond, werden ook op vormingsgebied de activiteiten gebundeld, vormgegeven in de jaarlijks verschijnende Activiteitenkrant.

Acht keer per jaar komen de deelnemers aan de Kapelgesprekken bij elkaar rond een gezamenlijk uitgekozen boek. Zoals gezegd was *Er is meer in ons* van Wim Davidse de leidraad van een van de eerste seizoenen. Daarmee bleef de groep dicht bij huis, want Wim is een wijkgenoot en neemt zelf deel aan de gespreksgroep. Zijn boek is kort gezegd een zoektocht naar spiritualiteit aan de hand van mystieke schrijvers uit verschillende tijden.

Vorig seizoen werd het jongste boek van Johan Goud, remonstrants predikant en ook al stadgenoot, behandeld: *Een brief die niet meer dicht kan: Gesprek met mijn ongelovige alter ego*. Dit jaar zijn de Kapelgesprekken gewijd aan *De namiddag van het christendom: Op weg naar een nieuw tijdperk*, geschreven door de Tsjechische katholieke priester Tomáš Halík. Zijn boodschap is dat de secularisatie religie niet heeft uitgebannen, maar getransformeerd. Het christendom neemt nieuwe vormen aan doordat het geloof buiten de oude institutionele oevers is getreden.

Hoewel er ook theologen deel uitmaken van de groep, Nico Riemersma en Sara Dondorp, vinden de gesprekken plaats zonder leiding. Huibert houdt de huishoudelijke gang van zaken in de gaten en stuurt weleens wat bij, maar de deelnemers aan de Kapelgesprekken bepalen zelf de loop van hun ontmoetingen. Huibert: ‘Het boek dat we bespreken geeft het kader aan. Soms gaan de gesprekken alle kanten uit, maar dan is er altijd wel iemand die ons terugbrengt bij het onderwerp.’

Wim geniet van de sfeer in de groep. ‘Geloven is voor mij niet iets dat je in je eentje doet. Door het gesprek vind je nieuwe invalshoeken. We verrijken elkaar en als het nodig is corrigeren we

elkaar ook.' Huibert: 'Zonder zo'n groep zou ik niet aan dit soort boeken toekomen. Ik voel me erdoor gestimuleerd en krijg weer perspectief.'

Nieuwe deelnemers zijn altijd welkom, onderstrepen Wim en Huibert tot slot.

Hans Willems